

Wilhelm Radloff'un Gagauz Halk Edebiyatı Metinleri ve Yeniden Yayımı Konusu

MEHMET ÖLMEZ / TÜRKİYE
(İstanbul)

Türk Halklarının halk edebiyatı metinlerinden örnekleri 10 cilt içerisinde yayımlayan W. Radloff, bu serinin son cildini Gagauz edebiyatına ayırmıştır. Bilindiği gibi W. Radloff'un yayımladığı metinlerin bir kısmı öteki araştırmacılara aittir. Gagauz metinleri de bir başkasınca, V. Moşkoff'ça derlenmiş ve Rusçaya çevrilmiştir. Metinleri yayıma hazırlayan Radloff, metinleri yedi başlık, altında yayımlamıştır.

1. bölümde varyantlarıyla birlikte 117 adet dinî mitolojiye ait hikaye, efsane ve masal metni yer alır.

2. bölümde güncel hayattan hikayeler yer alır.

3. bölümde bilmecelere yer verilir.

4. bölümde deyimlere yer verilir.

5. bölümde yanıltmacalar yer alır.

6. bölümde çeşitli manzum metinlere yer verilir.

7. ve son bölümde maniler yer alır.

Metinleri izleyen ekler bölümünde sözleriyle birlikte kimi müzik parçalarının ve oyun havalarının notaları yer alır. Bu bölümü metinlerin sözlüğü yer alır.

Her birisi kendi içerisinde numaralanan bu bölümler toplam (343+23+114) 480 sayfadır.

Metinlerin Rusçaya çevirisini içeren cilt ise toplam 346 sayfa olup kitabın ilk bölümüne ait çeviriye yer vermektedir. Notalara ait bölümün çevirisi yer almaz.

Uzun yıllar önce W. Radloff'un sözlüğünün yeniden yayımını projelendirdikten sonra Halk Edebiyatı Örnekleri'nin de bu çalışma ile yan yana sürmesi gerektiğini gördüm (Ölmez 1997). Bu iş de ilk önce 10. ciltten, Gagauz metinlerinden başlamaya karar verdim. Metinlerin bir kısmını öğrencilerime bitirme çalışması olarak verdim. Daha sonra çeşitli nedenlerle bu çalışma tamamlanamadı. Yakın zamanda tekrar dönme fırsatı bulduğum çalışmanın şu an sözlüğü hazırlanmaktadır.

Metinlerin önemine gelince, söz konusu metinler Sovyet dönemi öncesine, Gagauzcanın yazı diline dönüşmesinden önceki döneme aittir, dolayısıyla Gagauzcanın yazı dili olarak gelişimine yönelik çalışmalarda önemli bir kaynaktır.

Bu metinlerin içerisinde yer alan iki Nasrettin Hoca hikayesini daha önce yayımlamıştım (Ölmez 1998).

Aşağıda bu proje çerçevesinde iki ayrı öğrencimin çalışmasından bölümler yer almakta:

9. Metin: Meryem Ana'nın Şeytanla Yaptığı Sözleşme

Şeytannan Panayıya yapayòrlar kihât: "yölülär şeytanın, dirilär-da Panayıyanın. Şindi şeytan alayor kihadı, da gid_r cendemä. Panayıya-da gid_r Allaha, da d_r: "bän yaptım şeytân(23)nan kihât: "diri yınsannar benim, yölülär-da şeytanın?" Şindi Allah d_r Panayıya-ya: "hayırsız yapmışın"."ne'icin?" "Nè için, zèrem yınsannar hèpsi yölecek, da hepsi şeyta-

nın olacak". Şindi Allah, yok näpsin, ver_r Sveti Piyayı şeytana çırak, çalsın o kihadı. Şindi Sveti Piya izmet-ed_r birkaç vakit şeytana, Bir türlü çalâmayor kihadı. Şindi Allah d_r Piya-ya: "bän verecäm sıcäk yerä, da sän deyäsın şeytana: "na gidelim yıkanm_, da şeytan yıkanırkan, dalacäk su-içinä, da, daldıynan bän donduracäm suyu, da sän o zaman al kihadı, da uç havaya". Şindi Allah ver_r sıcäk, da Sveti Piya d_r şeytana: "ha gidelim yıkanm_". Şeytan-da d_r: "gidelim". Bunnar gid_rlar yıkanm_. Şeytan soyunayor, da atlayor sù-içinä. Sveti Piya-sa soyunmamış. Şindi şeytan dalayor su-içinä. Allahta dondurayor suyu iki hendazä, Şeytan savaş_r çıkm_, da çıkâmayor. Sveti Piya-da alayor kihadı, da uçayor yukarı. (Gizem Uçak, 1997)

85. Metin

Bir padiş_ gitti askerini smotrit-etmää. Kenarda buldu bir l çıfçı sürärkan. "Kolay gelä", dedi ona. Dedi: "Alla-roz-olsun". l Padiş_ dedi: "besläp-mi-sin benim askerimi?" Şindi dedi ona l25 çıfçı yölä: "beslärim, dedi, benim var altı gemim, her altısı-da l dolusaydı, besläyämäm, ama üçü dolusaydı, üçü-da boşsaydı, bes-[154]lärim ozaman". Padişah şindi düşündü, bulamadı o lafları, l dedi o çıfçıya: "sana, dedi oniki yerkek yollayım, kırkar-mı l -sın onnarı makazsız?" "Kırkarım, dedi". Açan gitti kon_na, l padişah dedi onikilernä, dedi: "bir çıfçıya sordum: beslärmisin l benim askerimi?" Dedi altı gemim var, dolusaydı altısı, da l5 besläyämäm, ama üçü boşsaydı, beslärim". Şindi yolladı onikil- l lerni atlı, gidin, da yürenin bu lafları. Açan gitti o onikilär, l dedilär çıfçıya: "söölä bizä o lafi". Dedi: "bän söölärim sizä, l verin oniki bin karbona". Onnar-da verdi. Da sööledi onnara, dedi: l "Mart, Aprel hem May, her olur-sa y_mur, olacak bereket, dedi l10 o üç yaş ayları, dedi, üç gemi dolu. Her İyün, Yiül hem Avgust l olur-sa kurak, da adam o yekinneri düvecek, o üç kurak ayları, l dedi, üç boş gemi". Neişin dedin, altı gemim var, her hepsi do- l luysa, besläyämäm? Zerä neişin altı ay yaşlık olur-sa, bereket l olmaz yaşlıktan. Ama l_zım olsun üç ay kurak, üç ay-da yaş- l15 lk. Üç yaş ayın bereketini, o üç kurak ay-da düüsün. Şindi l padişah ç_rdı o adamı, dedi: "bän sana sööledim bir laf, oniki l yerkek yolladım kırktın-mı makazsız?" O-da dedi kırktım, l çıkardı oniki bin karbona: "tä dedi kırktım makazsız". Bu l şindi gel_r böölä). (Miratdurdyev 1997)

Kaynakça

- Miratdurdyev, Meretgeldi, 1997: *W. Radloff'un Türk Halk Edebiyatı Örnekleri X. Cilt, 151-175. Sayfalar (Addan Eylem Yapan Ekler, Metin, Sözlük)*, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi, Ankara.
- Ölmez, Mehmet, 1998: "W. Radloff'tan Gagauzca İki Nasrettin Hoca Fıkrası", *Pertev Naili Boratav'a Armağan*, yay. haz. Metin Turan, Ankara 1998: 197-204.
- "Radloff Sözlüğünün Yeni Bir Yayımı Nasıl Olmalıdır?", *VIII. Uluslararası Türk Dilbilimi Kurultayı, 7-9 Ağustos 1996 // VIIIth International Conference on Turkish Linguistics, August 7-9*, Yayınlayanlar: K. İmer, N. E. Uzun, Ankara 1997: 365-377 + 3".
- Radloff, W., *Obraztsi narodnoy literaturı tyurkskih plemen, izdaniye V. Radlovim, çast X, nareçiya bessarabskih gagauzov, teksti sobrani i perevedeni V. Moşkovim, S. Peterburg 1904 // Proben der Volksliteratur der türkischen Stämme, herausgegeben von Dr. W. Radloff, X. Theil Mundarten der Bessarabischen Gagausen, gesammelt und übersetzt von V. Moschkoff, St. Petersburg 1904.*
- Uçak, Gizem, 1997: *W. Radloff'un Türk Halk Edebiyatı Örnekleri X. Cilt, 1-25. Sayfalar (Addan Eylem Yapan Ekler, Metin, Sözlük)*, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi, Ankara.